

Boek maakt niet veel duidelijk over Nico Rost

'Mijn leven en loopbaan zouden geheel anders zijn gelopen, als er geen Duitsers waren geweest' schreef Nico Rost op 28 mei 1960 in een brief aan Hermann Kesten, een Duitse schrijver die hij al tientallen jaren kende. Wie het boek van Hans Olink (geb. 1949) *Nico Rost, de man die van Duitsland hield* na lezing dichtslaait zal het beamen. Rosts lot, zijn ups en downs werden goeddeels bepaald door zijn onverwoestbare bewondering voor de Duitse literatuur. Olink zorgde voor een paar boeiende, zij het onsamenhangende schetsen uit het bewogen leven van deze vrijwel vergeten journalist, vertaler en literator die dertig jaar geleden overleed. Veel vragen blijven echter onbeantwoord.

Door **Hans Warren**

'In de literatuurgeschiedenis is hij niet meer dan een voetnoot' schrijft Hans Olink terecht. Rosts literaire oeuvre heeft immers niet veel te betekenen. Hij zal waarschijnlijk het bekendst blijven wegens zijn boek *Goethe in Dachau, literatuur en werkelijkheid* uit 1946. Een bewerking van de dagboek aantekeningen die hij maakte in het concentratiekamp Dachau. Of, maar dan in negatieve zin, door zijn schot-schrift tegen Jef Last, een dieptepunt in zijn schrijverij dat hem een slechte faam bezorgde. Haast al zijn andere journalistieke en meer ambitieuze publicaties zijn vergeten. Dat neemt niet weg dat zijn leven interessant en veelbewogen is geweest. Weinig Nederlandse schrijvers van zijn generatie (hij leefde van 1896-1967) hebben zo lang en zo intens betrokken op de plaatsen in Europa waar het allemaal gebeurde rondgekeken en gewoond, hebben zoveel belangrijke auteurs en andere lieden ontmoet en ermee gecorrespondeerd. Weinigen ook zijn zo vaak vervolgd en gestraft voor hun journalistieke en politieke activiteiten.

Rost was communist, stak dat niet onder stoelen of banken, maar hij had zo zijn eigen ideeën, liep niet graag in het gareel, miste tact. Werd daardoor al dan niet terecht gewantrouwd. Eerlijk gezegd is nooit duidelijk geworden wat hij allemaal heeft uitgevoerd. Hij werd reeds in april/mei 1933 drie weken opgesloten in het kamp Oraniënburg wegens zijn antifascistische publicaties, was waarschijnlijk de eerste Nederlander die dit overkwam. Door bemiddeling van het Nederlandse Consulaat kwam hij vrij.

Telegraaf

Het ongelukkige bij Rost is evenwel dat je er nooit zeker van kunt zijn wat hem werkelijk is overkomen en wat hij heeft gefantaseerd, of zelfs ontleend aan anderen. Dat hij bijvoorbeeld een van de eersten was die in Nederland, in de Telegraaf, het werk van Kafka besprak is te controleren (3 maart 1923). Dat hij later in dat jaar Kafka in Berlijn ontmoet heeft zal ook nog wel waar zijn, Rost was toen in gezelschap van Egon Kisch, een bekende, uit Praag afkomstige razende reporter, en zijn grote voorbeeld. Maar wat te geloven van het bijna veertig jaar nadien zagezegd woordelijk gereconstrueerde gesprek met Kafka, over Lenin en diens geschriften? Bij het afscheid zou Kafka gezegd hebben: Eigenlijk ben ik het in diepste wezen met jullie eens. In 1924 stierf Kafka, waardoor zo'n twij-

felachtige bron des te riskanter wordt. Maar ook 'in het klein' nam Rost het niet nauw. In *Tussen de gemaskerden* bericht A. Marja hoe hij in de Pauwhof eens een paar jodenmoppen aan Rost vertelde waar die erg om lachen moest. Tot zijn ergernis vond hij die moppen later terug in Rosts *De vrienden van m'n vader* uit 1965.

Marja, net als Rost oorspronkelijk uit Groningen afkomstig, had op voorhand een hekel aan hem wegens het infame pamflet dat Rost in 1938 had gericht tegen Jef Last. Last zowel als Rost waren in 1937 naar Spanje getrokken tijdens de burgeroorlog. Odiijk, die Rost zeker niet blindelings bewondert, maar voorzichtig formuleert en kritisch is, noemt de aanval schunnig en walgelijk. Last, die bevriend was geweest met Rost en dus veel van hem wist, sloeg fel terug en kreeg steun van Du Perron, die schreef: 'In Rost moet je geen ploert zien, want een ploert heeft nog zo zijn eigen mening. Een koddebeier van Stalin is een toepasselijker omschrijving'. Deze zaak heeft Rost veel schade gedaan. De man die in 1935 nog schreef 'Een overwinning van het fascisme (...) betekent de dood van ieder vrij, zuiver en onbaatzuchtig geestelijk leven' ontwikkelde zelf kronkelgedachten en hanteerde termen die bepaald verdacht zijn. Diverse activiteiten die Rost hij woonde destijds in België ontplooiden zijn ook nogal duister gebleven.

Dachau

Rosts 'grote tijd', het is wonderlijk én tragisch, is de periode geweest die hij in het concentratiekamp Dachau heeft doorgebracht. Hij kwam daar via een omweg. In mei 1943 werd hij in België opgepakt en in de Wehrmachtgevangenis Forest bij Brussel opgesloten. Daarna kwam hij in de strafgevangenis Scheveningen en Vught terecht. Het was inmiddels voorjaar 1945 toen hij nog op transport naar Dachau werd gesteld. Hij was kennelijk uit het goede hout gesneden om te kunnen overleven, hij wist een bevoorrechte positie te veroveren en papier voor zijn aantekeningen die hij natuurlijk verbergen moest. Hoezeer hij het nazidom ook verfoeide, hij bleef van Duitsland houden en de Duitse literatuur van voor het fascisme bewonderen. Hij hield de moed erin en was een grote steun voor medegevangenen, zoals de dichter Ed Hoornik, de priester Titus Brandsma en de politicus Wiardi Beckman. Hij had het geluk de bevrijding te halen. Met het boek *Goethe in Dachau* dat weldra ook in het Duits vertaald zou worden, beleefde hij zelfs voor het eerst van zijn leven een triomf, namelijk in de DDR waar hij enkele jaren ging wonen. Zijn slordigheid, controversiële gedrag en gebrek aan tact maakten hem echter verdacht, de Nederlandse communisten vertrouwden hem niet. Het leidde tot een fiasco. Tijdens de 'zuiveringen' in de DDR werd hij met schande overladen weggestuurd.

De laatste jaren woonde hij met zijn tweede vrouw in Nederland, wat eenzaam en verongelukkig, zijn vrienden van vroeger wisten vaak niet goed wat ze van hem denken moesten. En dat weet de lezer van Olinks boek eerlijk gezegd evenmin. Want die heeft zijn bijeen gesproken stof helaas erg rommelig over de hoofdstukken verdeeld. Een echte biografie is het niet geworden, van enige chronologie is geen sprake.

In de Centrale Bibliotheek te Groningen, Oude Boteringestraat 18, is nog tot en met 5 oktober een tentoonstelling te zien, gewijd aan leven en werk van Nico Rost.

Hans Olink: Nico Rost, de man die van Duitsland hield. Een biografische schets. Nijgh & Van Ditmar, Amsterdam, 1997. 300 pag. Geïllustreerd fl 45,-.

Tentoonstelling Centrale Bibliotheek Groningen, Oude Boteringestraat 18, tot en met 5 oktober 1997.

▲ **Over het leven en werk van Nico Rost is in de Centrale Bibliotheek in Groningen een tentoonstelling ingericht.**

Foto: Dennis Beek

9D 25-9-97